No. 129. Neue Jüdische Zeitung. II. Jahrgang.

ניע יידישע צייטונג

דיא רעדאקציאָן אונד אדמיניסטראציאָן בעפֿינדעט זיך Schiffmannsgasse 6, Budapest, וואָהין אויך דיא פרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען זינד.

אינזעראטע ווערדען ביללינסט בערעכנעט.

דיא „ניע יידישע צייטונג" ערשיינט יעדען דיענסטאג אונד פֿרייטאג.

פרענומעראציאָנס-פרייזע:

גאנציעהריג	7 פֿל.	— קר.
האלביעהריג	3 „	50 „
פֿירטעליעהריג	1 „	75 „

ב"ה בודאפעסט, ל' אב. Budapest, Dienstag 15. August 1882. שנת תרמ"ב לפ"ק.

געברויכען דיא יודען כריסטענבלוט?

דיא „עוואַנגעלישע קירכענ-צייטונג", וועלכע פֿאָן דען הערפֿאָררא‍גענדסטען פראָטעסטאַנטישען גייסטליכען הערויסגעגעבען ווירד, אלזאָ איין זאָלכעס בלאַטט, וועלכעס אונפּארטייאיש דאַשטעהט אונד אין זאָלכען פֿראַגען איין אורטהייל צו פֿאַללען בערופֿען איזט, ברינגט אין זיינער לעטצטען נוממער נאַכפֿאָלגענדען ארטיקעל, פֿאָן פראָפֿעססאָר הערמאַנן שטראַק אין בערלין, דער זיבעליך איבעראַלל דיא גראָססטע אויפֿמערקזאמקייט אונד צושטיממונג פֿינדען ווירד, וואָ מאַן נאָך זינן פֿיר וואהרהייט אונד גערעכטיגקייט האַט.

פראָפֿעססאָר שטראַק שרייבט איבער טיסאַ-עסלאַר פֿאָלגענדעס:

דער טאָד איינעס אונגארישען מעדכענס, עסטער שאָלימאָשי, אונד דאס רעשהוועלהאַפטע פֿערשווינדען איהרעס לייכנאַמס ערעגען ניכט נור אין אונגאַרן, זאָנדערן אויך וויט איבער דיא גרענצען דיעזעס לאנדעס הינויס גראָסעס אויפֿזעהען. עס איזט גרונד צו פֿירכטען, דאס דיא ערעגטען לײדענשאַפֿטען דער מענגע זיך אין בלוטיגען אָדער דאָך געוואַלטזאַמען, דען כריסטענ-נאַמען שענדענדען טהאַטען לופֿט מאַכען ווערדען. דא איזט עס מיר פּפֿליכט, דאס מייניגע צור אויפֿקלערונג אונד דאַמיט צור בערוהיגונג צו טהון, אינדעם איך דורך פֿערמיטטלונג דיעזעס פֿאָן אונזערער גייסטליכקייט זאָ פֿיעל געלעזענען בלאַטטעס אנדערן דאס מאַטעריאַל ביעטע, דורך וועלכעס זיא אין וויטערען קרייזען בעלעהרענד אונד בערוהיגענד ווירקען קאָננען.

אלס צווייפֿעללאָז ווירד אנגענאָממען, דאס עסטהער שאָלימאָשי ערמאָרדעט איזט, זאָוויא דאס איינע מעהרצאהל פֿאָן פערזאָנען ביא דער פֿארטשאַפֿונג דער שפורען דעס פֿערברעכענס בעטהייליגט איזט. געוויכטיגע אנציכען, (וויר בעמערקען, דאס אונס נור צייטונגסנאַכריכטען צור פֿערפֿיגונג שטעהען) שפרעכען דאַפֿיר, דאס דיעזע פֿערברעכען גאַנץ אָדער טהיילווייזע פֿאָן יודען פֿעראיבט זינד. שפעציעלל ווירד דער ראַבבינער ראָזענבערג דעס מיטווירקענס בייא דער ערוועהנטען שווערען העהלעריי בעשולדיגט.

דיא געריכטליכע אונטערזוכונג איזט אים גאַנגע, זיא ווירד מיט אייפֿער געפֿיהרט אונד ווירד דאס רעזולטאַט ברינגען. איינע איינצעלנע אנקלאַגע אבער, וועלכע מאַן אויף גרונד דער טהאַט געגען דיא יידישע רעליגיאָן ערהעבט, דאַרף אונד מוס שאָן יעטצט אים דער וואהרהייט אונד דעס פֿריעדענס וויללען צוריקגעוויעזען ווערדען: דיא בעשולדיגונג, דאס עסטהער שאָלימאָשי פֿאָן יודען „צו ריטועללען צוועקען" (צום בלוטגעברויכע פֿיר פסח) מאַנכע זעטצען זאָגאַר הינצו, „אין דער סינאַגאָגע", געטאָדטעט, „געשלאַכטעט" וואָרדען זייא.

דאס רעכט צור אבלעגונג איינעס צייגניססעס אין דיעזער אנגעלעגענהייט נעהמע איך אויס מיינער לאַנגיעהריגען בעשעפֿטיגונג מיט דער יידישען געשיכטע אונד וויססענשאַפֿט אונד אויס מיינער בעקאַננטשאַפֿט מיט יידישען זיטטען אונד געברייכען. עס איזט מיינע פּפֿליכט, אָפֿפֿען מיינע איבערצייגונג אויסצושפרעכען, דאס דיעזע בעשולדיגונג ניכט וואהר זיין קאָננע, אויך דאַנן ניכט וואהר זייא, ווענן זיא פֿאָן צוויא אָדער דרייא צייגען בעשוואָרען ווערדען זאָללטע!

דיא בעשולדיגונג, דאס דיא יודען כריסטען טאָדטען, אום זיך דעס בלוטעס דערזעלבען צו בעדיענען, איזט זייט דעם צוואָלפֿטען יאהרהונדערט, אין זעהר פֿערשידענער וויזע אויסגעשפראָכען

וואָרדען: מאַנכע זאַגען, דאס בלוט ווערדע צור היילונג דער בעשניידונגסוואונדע געברויכט: עס ערלייכטערע דען פֿרויען דאס געבאָרען אונד לאַססע זיא באַלד גענעזענד ווערדען; עס דיענע צור בערייטונג פֿאָן ליעבעס-טרענקע אונד נאָך מעהרערען זאָלכען אינזינן. עבענזאָ אונזינניג, אבער דעסטאָ געפֿעהרליכער, וויל געגענווערטיג פֿיעל געגלויבט, אונד דעסהאַלב היער בעזאָנדערס צו בעריקזיכטיגען, איזט דיא אנזיכט, דאַסס דאס בלוט פֿאָן כריסטען בייא דער פֿייער דעס אָסטערפֿעסטעס פֿערווענדעט ווערדע, זייא עס צור בערייטונג דער מצות, זייא עס אים אָסטערוויינע.

ווענן דער געברויך פֿאָן כריסטענבלוט צו דיעזעם צוועקע געבאָטען ווערע, זאָ מוסטען יא אין דען יידישען ווערקען, וועלכע דען גאָטטעסדיענסט, דיא שפייזעגעזעטצע, וויא דאס בירגערליכע פֿאַמיליענלעבען איינגעהענד בעשפרעכען, דיא דאַרויף בעציגליכען שטעללען נאַכצו-וויזען זיין. ביז היטע אבער קאָננטע קיין איינציגער פֿאָן דען אללען, וועלכע דען תלמוד אנגעגריפֿפֿען האבען, בעווייזע בריינגען, דאס דארין איינע לעהרע ענטהאַלטען איזט, וועלכע צור בעשטעטיגונג דער שרעקליכען אנקלאַגע דיענען קאָננטע. יא זעלבסט געטויפֿטע, וועלכע דורך יודענפֿיינדשאַפֿט איהרע אנהענגליכקייט אן דיא ניע רעליגיאָן ערווייזען וואָללטען, האבען אוים אללען דיעזען שריפֿטען ניכטס צו ערווייזען פֿערמאָכט. אים געגענטהייל, איינע גענויע פריפֿונג דעס יידישען געזעטצעס ערגיבט, דאס יעדע בענוטצונג מענשליכען בלוטעס, אלזאָ אויך צו ריטועללען צוועקען, דען יודען פֿאָללקאָממען אונמאָגליך איזט.

דיא צעהן געבאָטע אהנע יעדע איינשרענקונג זאַגען: „דוא זאָללסט ניכט טאָדטען!"

אללע בעשטיממונגען דעס געזעטצעס, היסט עס אים תלמוד, דאַרף דער יודע איבערטרעטען, אום זיין לעבען צו רעטטען; אויסגענאָממען זינד נור דיעזע דרייא: געטצענדיענסט, בלוטשאַנדע אונד מאָרד.

אין דעם שלחן ערוך לעזען וויר: עס גיבט אדערן, דערען גענוס וועגען דעס אין איהנען ענטהאַלטענען בלוטעס פֿערבאָטען איזט, צום ביישפיעל דיא אדערן דעם פֿאָרדעראַרמעס, דער שולטער אונד דעס אונטערקיעפֿערס.

דאס בלוט דעס פֿיעהס, דער טהיערע דעס פֿעלדעס אונד דער פֿאָגעל, זאָוואָהל דער ריינען אלס דער אונריינען, דאַרף ניכט גענאָססען ווערדען. — פֿינדעט זיך איין לוטסטראָפּפֿען אין איינעם איי, זאָ ענטפֿערנע מאַן דאס בלוט אונד עססע דאס איבריגע; אבער נור ווענן דאס בלוט אים ווייסען וואַר. פֿאַנד עס זיך אבער אים דאָטטער, איזט דער גענוס פֿערבאָטען.

דיא אונוואהרהייט דער היער פֿאָרליעגענדען אנקלאַגע ערגיבט זיך וויטער דאַרויס, דאס יעדע בעריהרונג איינעס לייכנאַמס נאָך דעם געזעטצע פֿעראונריינגט. דיא אין זאָלכען פֿאללען אויפֿטרעטענדען צייגען זינד צומייסט עבענזאָ באָזהאַפֿטע, וויא אונוויססענדע יודענפֿיינדע, אויף דערען אויסזאַגען קיין געוויכט צו לעגען איזט. — וועניגסטענס אין איינעם דער נייערען צייט אנגעהאָריגען ביישפיעלע מאַג נעציינט ווערדען, דאס זעהר אָפֿט, נאַבדעם דיא בעשולדיגונג דער בעניטצונג פֿאָן כריסטענבלוט געגען יודען ערהאָבען וואָרדען וואַר, זאָגאַר דיא דאָך וועניגער שווערע אנקלאַגע, דאס דער מאָרדער איין יודע געוועזען זייא, דורך דיא געריכטליכע אונטערזוכונג אלס גענצליך הינפֿעלליג ערוויעזען וואָרדען איזט. אין דער נאַכט פֿאָם 13. צום 14. יולי 1834 וואַר איין זעכציעהריגער כריסטענקנאַבע בייא נייענהאָווען, קרייז גרעווענבראיש, בעצירק דיססעלדאָרף, ערמאָרדעט וואָרדען. „עס קאַמען דאַבייא אומשטענדע צור ענטדעקונג, וועלכע איינען טהייל דער לייכטגלייביגען מענגע צו דעם אירדוואהנע פֿערלייטעטען, דאס דעם קנאַבען אויף עמפֿאָרענדער וויזע דאס בלוט ענטצאָגען וואָרדען זייא, ווארוים מאַן נון ווידער פֿאָלגערטע, דאס יודען דיא טהעטער געוועזען זיין מוסטען. אין פֿאָלגע דער דאַדורך ענטשטאַנדענען אויפֿרעגונג אונד ערביטטערונג גריפֿף אין דער אָבען בעצייכנעטען נאַכט איין צאהלרייכער פֿאָלקסהויפֿע דיא וואָהנונגען צווייער אין נייענהאָווען וואָהנענדען יודען אן אונד פֿערוויסטעטע זיא זאַממט דען דארין בעפֿינדליכען מאָביליען אונד וואַארען פֿאַסט גענצליך, וועהרענד גלייכצייטיג צו בעדבורדיק דיא דאָרטיגע סינאַגאָגע ערשטירמט אונד עבענפֿאַללס גאַנץ צערשטאָרט ווארדע." וועניגע טאַגע דאַרויף פֿערקינדעטע איין אמטליכער ערלאַס דער קאָניגל' אָבערפראָקוראַטור צו דיססעלדאָרף פֿאָם 26. יולי: „דיא אים קרייזע גרעווענבראָיש געשעהענע ערמאָרדונג איינעס קינדעס כריסטליכער עלטערן האט איינען אים דער באַרבאַרייא לענגסט פֿערפֿלאָססענער יאהרהונדערטע הערפֿאָרגעגאַנגענען אבערגלויבען געוועקט, אונד גראָסע געוואַלטטהעטיגקייטען געגען דיא אין דער נעהע וואָהנענדען יודען אונד דיא שטעטטע איהרער רעליגיאָזען פֿערזאַממלונגען פֿעראַנלאַסט. — דיא געריכטליכע פֿעסטשטעללונג דעס טהאַטבעשטאַנדעס דער ערמאָרדונג האט יעדען געדאַנקען אן דיא ווירקליכקייט דעס אַלבערנען מערכענס פֿאָללשטענדיג ווידערלעגט, אונד דיא רעדעלספֿיהרער דער געגען דיא יודען געריכטעטען אנגריפֿפֿע בעפֿינדען זיך אין דען הענדען דער גערעכטיגקייט . . ."

אימער האט זיך דיא אונשולד דער יודען גלענצענד הערויסגעשטעללט. דיא יודען האבען דענן אויך אימער פֿאָן יעהער אויף דאס ענטשידענסטע געגען דיא בעשולדיגונג פראָטעסטירט, דאס זיא כריסטען ערמאָרדעטען, אום דערען בלוט אם פסח-פֿעסט צו גענויסען.

געגען דיא „בלוטבעשולדיגונג" האט זאָגאַר מארטין לוטהער אונד דער בעריהמטע גייסטליכע וואַגענזייל געשריעבען, זיא האבען דיא בלוטבעשולדיגונג אלס איינען נעררישען וואהנזין בעצייכנעט, דער פֿיעלען טויזענדען אונשולדיגען יודען האב, גוט לייב אונד לעבען געקאָסטעט האט.

צום שלוססע ברינגט נאָך דיעזער גייסטליכע איינע ערמאהנונג אן דיא כריסטען, ניכט זאָ לייכטפֿערטיג מיט זאָלכען שווערען אנקלאַגען געגען דיא יודען אויפֿצוטרעטען, דא דיא כריסטען אים צווייטען אונד דריטטען יאהרהונדערט פֿאָן דען היידען אונטער דערזעלבען בעשולדיגונג פֿיעל צו ליידען האטטען.

פֿערשידענע נייאיגקייטען.

* (דער קריעג אין עגיפטען.) אויף דעם עגיפטישען קריעגסשויפלאַטצע איזט אין דען לעטצטען טאַגען ניכטס נייעס פֿאָרגעפֿאללען. ענגלאַנד מאַכט אללע פֿאָרבערייטונגען, אום באַלד העער אין עגיפטען צו זיין. אראַבי פּאשא וויל דען קאַמפּף ביז אויפֿ'ס איסערסטע פֿיהרען. דיא מאָהאַממעדאַנער אין סיריען האלטען צו זיינער פּארטייא. עס איזט איינע גראָסע געפֿאהרונג אונטער דען מאָהאַממעדאַנערן צו בעמערקען, וועלכע זיך איבער גאַנץ אזיען אויסצודעהנען דראָהט. אין ביירוט האבען מאָהאַממעדאַנער פֿיעלע כריסטען געטאָדטעט. זיא בעשולדיגטען דיא כריסטען, דאס זיא

: (פערזיכערונגס געזעלל-שאפטען „אצינגדא“.) דאס בראפעסטער פארגעלעגט אונז וועכסעלערעכט דאס בעסטע-שיר פאם 27. יולי אונד 1 אינגוסט ד׳ י דער „אצינגדא“ לעקעמטער אונד דער „אצינגדא“ לע-בענס. אונד דערגעגעזעלערזיכערונגס געזעלשאפט דיא ערערזכונגס פאן צווייג-בערעלראסונג פיר דאס גאנצע געביעט דער סט׳ שטעפאנסקראנע מיט דעם טיטעל: „דערפערזעטצונגס פיר אונגארן“ געשטאלט. יעדע דיעזער בירדען געזעלשאפטען קאנ-שטיטוירטע זיך אין זיינען אם 13. מיא א ד׳ מיט אירגעם אקציענקאפיטאל פון יע 6 מיליאנען פינק = 2,400.000 גאלדגולדען, וואהרוך 40 פערצענט. ד׳ י 2,400,000 פראנקס = 960,000 גאלדגולדען אינגע-צאהלט יואהרליך. דאמיט ערשיינט נו: דיא זיט יאה-רען אנגעשטרעבטע זאמיזונג דער „אצינגדא אס-קוראטריצע“ דורכגעפיהרט. דא דיעזע מיט בעגאנ-טען געזעלשאפטען אין פאן דער אסטערייכ-שען רעגיערונג געגעגדמיגטן פערטראג אבגע-שלאסען האט, קראפט דעסען דיא נייען געזעלל-שאפטען אין דיא פאלגלע האפטען דער פאן דער „אצינגדא אססיקוראטריצע“ איינגעגאנגענען פער-פפלכטונגען איינגעערפען זונד. אנדערזייטס האט דיא „אצינגדא אססיקוראטריצע“ געשאפטעט, דאס דערען זעממטליכע ארגאנע צוגלייך דיא פער-טרעטונג דער בירדען נייען געזעלשאפטען אבער-גענומען מאגען. איין עהנליכער פערטראג וואהרדע מיט דער „אפטעראלגאטען“ געבענפערזיכערונגס באנק אין ווין; אונטער אבערגאהמע דערען פער-דבערונגסבעשאפט, דער אקטיען אונד אפאסיען אבגעשלאסען. דאס דערסטפפרהאלטנס בירדער אלטען געזעלשאפטען צו אהרען פערזיכערטען פארטיען ווירד דורך דיעזע פערטראג אין גאר קיינער רעכטונג אלטערנאטיו אונד שטעהט עס דער-זען פרייא, דען אומטווייס דער אלטען פאלצצענ-גען אבלבע דער נייען. מיט ווייט גראסערען מיט-טעלן אפערטיגען געזעלשאפטען פארצוגעהמען.

פערצייכניס

איבער דיא פיר אונטערע אונגליקליכען גלו-בענסברידער אין רוסלאנד בייא ד׳ עהרוו דעם הערערן אבעראבבגינער נ״ צו פרעס-בורג איינגעגאנגענו שפעדיגו.

XX.

ווערבא: (צווייטע זאמלונג) דורך עהרווי ה׳ אבערראבבגינער ריינ. געוואמעטע דורך דיא ה׳ יעקב מאאר אונד שמואל חיים נאגעל. ה׳ וואלף קו-געל 3 גולד. ה׳ שמואל קוגעל 2 גול. ה׳ משה בר״ה קוויטטער 2 גולד. ה׳ פסח האללע 2 גול. ה׳ פייש הערצאג 3 גול. ה׳ יצחק שטאססער 3 גולד. ה׳ איצק ריכמאן 40 קר. ה׳ לוב בויער 1 גול. ה׳ שלמה לעוויא 1 גולד. ה׳ יעקב בירזן 1 גולד. ה׳ דוד הרש וויסס 1 גולד. ה׳ ציעגלער 2 גול. ה׳ יעקעב דור-טענשטערן 50 קר. ה׳ אראן ליב דאהמן. ה׳ מאנדל הערצאג האלבהנולדער 3 גל. ה׳ שמעון ווערנער 2 גול. ה׳ ה׳ ראבבעפעלד 3 גול. ה׳ איצק לאווענער 2 גול. פריוא וויטטווע ווייגואורם 2 גול. ה׳ משה אברהם יסס 1 גולד. ה׳ איצק וויס 2 גול. ה׳ סימאן ווערנער פראשנציץ 2 גולד. ה׳ מנדל הערצאג פ״רבה-הענדלער. ה׳ קאפל אפפלמאנן 1 גולד. ה׳ מאיר יוסס 2 גולד. ה׳ בצלאל מאנדרים 4 גולד. ה׳ ישראל זעמפלער 1 גולד. ה׳ מרדחי הערצאג 1 גולד. 50 קר. ה׳ שעי מאנהיים 2 גולד. ה׳ חיים ריין 1 גולד. ה׳ מענדל ווערטהיימער 5 גולד. ה׳ לבסינשטיין 1 גל׳ ה׳ בער קרפער 2 גל. ה׳ חיים הערצאג. 1 גולדען. ה׳ קלמן שטינער 1 גולד. ה׳ אנשל ווייגבענער 1 גל׳ מרדחי ריינ. ה׳ יואל קוגעל 1 גולד. ה׳ יוסף דאהמן 60 קר. ה׳ יוסף בבלער 60 קר. ה׳ איצק קאפער 2 גולד. ה׳ שלמה וויס 2 גולד. ה׳ יעקב וויס 1 גול. ה׳ יצק הרש וואללנער 1 גל. ה׳ מאלם יוסס 1 גולד. ה׳ פלק יוסס 1 גל. ה׳ מרדחי וויס 1 גל. פריוא וויטטווע פאנר הערצאג 3 גל. ה׳ יתן דרישט 1 גולד. ה׳ שמואל מאנדרים 1 גל. ה׳ אברהם נעגלט. נער 3 גולד. ה׳ שמואל נעגלטנער 5 גול. ה׳ משה קהן 2 גולד. ה׳ איצק ליב בלום 1 גל. ה׳ יעקב מאהר 2 גל׳ ה׳ ישראל שווארץ 50 קר. ה׳ שמואל ריינ. מאנן 50 קר׳ ה׳ פנחס נאגעל 1 גולד. ה׳ שמואל קוויטטנער 50 קר. ה שמחה מאנדרים 1 גולד. ה׳ מרדם אהרן נאגעל. ה׳ חיים האללענר 1 גל. ה׳ ליב ד׳ ארש האללע 1 ג. ה׳ שמעון הרש רויך 50 קר. ה׳ וואלף ריין 3 גול. ה׳ מאיר קוויטטער 2 גול. ה׳ קלמן ריין 50 קר. ה׳ מאכ׳ דאהמן 1 גל. ה׳ אנש מאנדרים 2 גולד. ה׳ משה דוד לעווענער 5 גולד. ה׳ משה ריבפעלד 2 גול. ה׳ זאנענשיין אים קאסטא-לאן 2 גולד. ה׳ קאפל בלייא 3 גל. ה׳ איצק ווער-נער פ״אשנציץ 5 גולד. ה׳ שמואל חיים נאגעל 5 גל׳ ה׳ בנימין קונסקן 5 גולד. ה׳ וואלף וויס 2 גולד. ה׳ שמואל ריינזמאן 1 גולד. ה׳ קאפל ריך 50 קר. ה׳ פנחס ווייגבערגער 2 גולד. ה׳ לעאפאלד הערצאג 1 גולד. ה׳ מאיר ווערטהיימער 50 קר. ה׳ מאקס הערפעלד 5 גל. ה׳ אפפעל 50 קר. ה׳ פרסס 2 גולד. ה׳ משה שמואל הערצאג 1 גל. ה׳ מאיר בלום 2 גה. ה׳ משה יוסט אסטראוזי 5 גולד. ה׳ קאפל דאהמן 2 גל. ה׳ אינגאטין הערצאג 3 גלד. ה׳ אברהם אבבי-נער 2 גל. ה׳ מנדל הערצאג טוכהאנדלער 3 גולד. ה׳ איצק הערצאג 4 גל. ה׳ יוסף פ״רבמאנן 50 קר. ה׳ מיזול 30 קר. ה׳ מ׳ דאהמן 30 קר. ה׳ וואלף וויס ק״מ 1 גל. ה׳ פנחס הערצאג 2 גל. ה׳ משה ווינער 2 גל. ה׳ יחזקל ריינבענשהאל 1 גל. ה׳ עקיבא הור-טענשטיין 1 גל. ה׳ מרדחי ריינבאום 2 גולד. זאמס. לונג דער שולקנדער 2 גל. 80 קר. געזאמעלט דורך ה׳ משה ריינפעלד. ה׳ ליבמעשטיין באר״י 2 גולד. ה׳ יוסס וועסעלי 1 גולד ה׳ נערזאן נאלדבער. נער 1 גל. ה׳ הענכט 1 גל. ה׳ קלמן באר״י 1 גל. ה׳ אברהם נעגלט. מארקס רייך דראקוטיטן 3 גולד. ה׳ יעקב קוויטט-נער באר״י 1 גל. ה׳ הערמאנן קוויטטנער 1 גלד. ה׳ קלמן רייך 1 גולדען. סוממא 200 גולד.

בריעפע דער רעדאקציאן.

הערן א. ל. מאסטרסדארף. אחרת לאזע נאך נעמא נעמענען. ערזאיל ה׳ ד. שפיעל 2. דיא געכסטע שע-הונג אויס אם 1. אדאמבער. הערן ר׳ ר קאנא. דיגן בע-מאאן אבגען ווי ד״ראהלטען, ווען אויך דיא אדרעסליסטע נעם גלייך נעעדיגט ווירד האט עס נכסם צו זאגען, דא ווי אם הייסבנד ערסט אבגעגעבען איין בלאטט נעבען, ווא דיא שאן איהם דורכגעגעבען ווארדען נעווענשטיין ווערדענ-ערע אינגעשטיגען אונד אויך דער אבלייט דעם אבאנגעגעבען פארגעמעקט ווירד. הערן י. ק אלשא שאלטא. דיא אאגען דיא אבגען דאס בלאטט נעם דייטער נעשטאלטט — נו נוט, אבער דיא דאבען נו יא אין זאנ-צעם קוראיראל אנגעאבטען, אאלנלך, ווען דיא עס נכסם נעווענשט דאבען, דא דעסטען דיא גלייך אם 1. מאי אויף דער רוקזייטע שריבען אאלנלן „ווירד נכסם אנגע-נאמענ“ דאגן שיקט עס דיא אאסט צוריק אונד ווי-סטענען דיא צוזענדונג פיעלע אונדערע נעדרוקטע אבא-נעמען דאבען אונס שאן אפטרערס נעמאבט, ווען ווירד דיא צוזענדונג דעם בלאטטעס איינגעשטאלט דאבען, ווען ווי רוקנבסטאל היר, זא דאבען דיא דאך נכסם דאס רעכט דעם צו אדרען נוסטען איכסטענען. דיא אנגאר-מע אינגעם בלאטטעס פערפאלגטעם צור בענאהלונג.

לאטטא-צוזענדונג פאם 2. אינגוסט.

סראנ	30	23	78	10	55
לעמבערג	28	58	35	88	5
הערמאנשטאדט	13	85	32	33	57

פערענטווארטליכער רעדאקטער:

יקותיא הלוי לעדערער.

דיא שאנסטען גאלדשטיקעריין

איף פרוכט אונד מאנטערל.

H. GRÜNWALD,

Budapest, Landstrasse Huszár'sches Haus.

אינגיגגער יידישער גאלד-שטיקער אין אסטערייכ-אינגארן.

עמפפיעהלט זיך צור אנפערטיגונג אללערי אים יידישען אלטען אונד נייען רייזוס פארקאמפענדען מוסטגאלד-שטיקערייען אונד בירגט דעססען זיך 36 אהרדיי אויף דיעזעס געביעט ערוואהרבענדעד וואהלפיר דיעזעטער רוף פיר סאלידע אונד בעקוטעטע עפפעקטו-אר״ונג.

☛ צוגעגעבען אין גראסטער איינוואהל לייגענען צור איינזיכט אייך.

מצבות.

ארנאלד קאהנס

גראבשטיינלאגער בודאפעסט,

Waitzner-Boulevard Nr. 5.

(אן שבת אינד יום נשפערטס.)

עמפפיעהלט זיך אללען יינען: וועלכע דיא א-ווריגע פעלטבע דעם גראבשטיינ-ווטעענס צו ערפיללען האבען.

זערר שאנע גראבשטיינע אים מארמאר אונד גראניט זינד אין גראסטער איינוואהל פארראטהיג.

אלטע. קארראקטע גראווירונגען, זערר שאנע שריפטען מיט עכטער פערגאלדונג ווערדען בעסטענס אויסגעפיהרט.

אתרוגים ולולבי.

איסטערנע ווערארע, אין בעלגיענונג אייגער אנגאבע פאן אונגעפעהר 25% דעם ווערטהעס, זאוואהל אויף איינ-גאל-קלסטער, אלס אויך אין אינגעלגע נעווהולדע שטיקע מאלהאיים, ווערדען פאם אינטערעסענטען נעגען נאכנאהמע דעם רעמעטענדאנגס פראעסס, בעלליגנס אונד נעווישסענ-האבס אויסגעפיהרט.

דיא פייטע ווערדען נאך פעסטשטעללונג דערזעלבען דען ווערדען קאפטשטעטען אויף נעפעלליגעס אנפראגען ד׳ צ׳ בעי-ווייטשלעגנס מעטשטעלס.

S. Freiberger in Triest.

אתרוגים ולולבי והדסים

קאנגען אויך דיעזעס יאהר דורך געפערטיגט בוכהאנדלונג. דירעקט פאן טריעסט לויט אינקויף. גרוס מיט 10% עטשראנג אונד ווערדען. רעעללע בעדיענונג ווירד פערזיכערט אנגאבע פאן מינגעס 5 גולדען ווירד ערזעטצט. יהושע גאלד-שטיין בלאאמיז הגאון מ׳ עזרא צוריק זצ״ל.

Josua Goldstein

Buchhandlung, D. Szerdahely.

דיא נייעסטע ערפינדונג

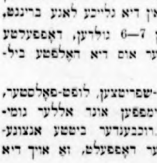

איזט דאס נאך פיאפעטער פאנאנד אים אמעריקא נייי-פערגעפטיגט עלאסטישע ברוכבאנד פאן אללרלי-נאטטונגען עזר, ואיזהל פיר חערניען אים אויך פיר דאמען אונד קינדער; יעלבעס איזט אנדע פערגעדן אים יייגען נומטי קנשטלך קאנסטרואירט אונד האט דען צווק, דאס עס יעלבסט איא פיראלטעפטען בייגען אין קרצעסטער צייט אין דיא לייגע לאנג בייגען.

פרייז: איינפאכע פאן 6—7 גולדען, דאפפעלטע פאן 10—15 גולדען. פיר קינדער אים דיא האלפטע ביל-ליגער.

גראפעס לאגער אין מוסטער-שפיטצען, לוסס-פאלסטער, בעטט-איינלאגען, נומטי-שטיפפען אונד אללערי נומי-וואארען-אינקעל. — בייא גروכבעדער בייטטען אנזוגע-בען אב דעסטס, לינקס אדער דאפפעלט, זא אויך דיא לייזווייטע.

☛ בעטטעללונגען מיטטעלסט נאכנאהמע אומגע-הענד בייא

MORITZ POLITZER, k. k. Bandagist,

Budapest, Franz-Deákgasse.

וויס ר.

בודאפעסט, קאנינגנאסטע נר״ 2 Gyertyánffy-שטעט דאס נעבען קאפעע הערצעל.

עמפפיעהלט זיין לאגער אללער נאטטונגען

פילצ-, יודיען- אונד שטראה-הטשע. פעלצווארען אונד צוו פעלצקאפפען, מיפפע אונד שטאפפ-קאפפען עז גראס אונד עז דעטאיל צו דען בילליגסטען פרייזען.

אויך ווערדען אללע אין דעזעס פאכע איינ-שלאגענדע ארטיקעל רעפאריט אונד אויס בילליגסטע בעדיענונג.

אן שבת בייבט דאס נשפאפט געשפערט.

Herausgeber und verantwortl. Redacteur: Carl Lederer. Druck von Markus Neuer Budapest, Kerepescherstraße 14.

דיא ליפפען זינד שמאל דיא צעהנע גראָס, אונפערזעהרט אונד 28 אן דער צאהל, דער וויזהייטסצאהן פעהלט נאָך׳ דיא אונטערע צאהנרייהע איזט אונרעגעלמעסיג, דיא אָבערע עטוואס גערעגעלטער. דער האלז איזט קורץ אונד אונפערזעהרט, דער ברוסטקארב געוואָלבט, דיא בריסטע אבגעמאגערט. אומפאנג דעם ברוסטקאָרבעס 76 צענטימעטער. דער בויך איזט געוואָלבט, אבער ניכט געבלעהט זיין אומפאנג 33 צענטימעטער; דיא אָבערע עקסטרעמיטאטען זינד גוט ענטוויקעלט. דיא ווייכטהיילע דעם רעכטען ארמעס זינד דער מוסקעלן בערויבט, זאָ דאס דיא אונטערע העלפטע דער שפייכען פרייליעגט. דיא רעכטע האנד איזט אים געלענקע מיט דעם אונטעראַרמע דורך בלוטגעפעסע אונד זעהנען פערבונדען, דער לינקע ארם איזט גאנץ אונפערזעהרט, עבענזאָ דיא הענדע, וועלכע אויפפאללענד קליין אונד שאָן זינד. דיא נעגעל זינד לאנג אונד וואָהלגעפפלעגט. דיא בלויע פארבע שטאממט פאָן דען קליידערן אָדער פאָן דער אן דיא לינקע האנד געבונדענען פארבע. דיא ריקזייטע דעם בויכעס דער ריקען אונד דיא זייטען זינד מיט לייכענפלעקען איבערשטראָמט דיא פאָן לאנגען ליגען נאָך דעם טאָדע שטאממען. דיא פיסע זינד קליין, אונד לאססען אויף פאָרטוועהרענדעס שוהעטראגען שליעסען. אויף דער קליינען צעהע דעם לינקען פוסעס בעפינדעט זיך איין לייכדאָרן.״ דאס פראָטאָקאָלל וואורדע אם 20. יוני אין טיסא-עסלאר פאָרטגעזעצט. אלס אונמיטעלבארע טאָדעסאורזאכע ווירד האָכגראדיגע לונגענענטצינדונג מאגענקאטאררה הערצערווייטערונג אונד לעבערזוכט קאָנסטאטירט. שליעסליך שטעללט דאס ערצטליכע גוטאכטען פעסט, דאס דיא בלוטפלעקען אן דען קליידערן ניכט פאָן ריעזער לייכע שטאממען קאָננען.

*(דיא ענטהעבונג דעם קאָממוניקאטציאָנסמיניסטערס.) דאס אמטסבלאטט פעראָפפענטליכט פאָלגענדע אללערהאָכסטע האנדשרייבען: ליעבער אָרדאָדי! אינדעם איך זיא אויף אייגענעם פערלאנגען אידרער שטעללע אלס אונגארישער מיניסטער פיר אָפפענטליכע ארבייטען אונד קאָממוניקאטציאָנען היעמיט אין גנאדען ענטהעבע פערלייהע איך איהנען אלס אנערקעננונג פיר איהרע מיט אויפאָפפערנדעם שטרעבען ערפאָלגרייכען אונד אויסגעצייכנעטען טהעטיגקייט מיינען אייזערנע-קראָנענאָרדען ערסטער קלאססע טאקספרייא. אישל, 9. אויגוסט 1882 פראנץ יאָזעף מ. פ. קאָלאָמאן טיסא מ. פ. — ליעבער באראָן קעמעני! אויף פאָרשלאג מיינעס אונגארישען מיניסטערפרעזידענטען בעטרויע איך זיא היעמיט מיט דער פראָוויזארישען לייטונג מיינעס אונגארישען מיניסטעריאומס, פיר אָפפענטליכע ארבייטען אונד קאָממוניקאטציאָנען. אישל, 9. אויגוסט פראנץ יאָזעף מ. פ. קאָלאָמאן טיסא מ. פ.

*(איגנאטיעף, דער רוסישע המן פערהאפטעט.) אויס אָדעססא ווירד טעלעגראפירש דיא פערהאפטונג איגנאטיעפ׳ס געמעלדעט. יעדער יודע, דער דיא מיניסטערשאפט דיעזעס יודענפיינדעס קעננט, ווירד זיך אויסעראָרדענטליך פרייען, דאס ער איין זאָלכעס ענדע איינגענאָממען. מאן שפריכט דאס ער וועגען ניהיליסטישער אומטריעבע אין פערדאכט שטעהט אונד דעסהאלב פלאָטצליך פערהאפטעט וואורדע. — דיא יודענהעטצען אונד פלינדערונגען האט איגנאטיעף זעלבסט געשטיפטעט, דענן היטע זיעהט מאנן עס, דאס איין מיניסטער, ווענן ער עהרליך וויל, דיא אָרדנונג זעהר לייכט אויפרעכטהאלטען קאנן. זיין נאכפאָלגער טאָלסטאָי האט דען רוסישען יודען זעהר באלד רוהע געשאפפט, זאָ דאס אין גאנץ רוסלאנד פריעדע אונד זיכערהייט הערשט, אונד קיין רוססע עס וואגט איינען יודען צו בעליידיגען. נון דירפטע איגנאטיעף דאס שיקזאל דעם אלטען המן טהיילען. דער גאלגען שטעהט שאָן לאנגע פיר איהן פערטיג. פיר דיא רוסישען יודען קאָממט יעטצט „ושמחה וששן וקר״.

*(איינע שולע אין דיא לופט געשפרענגט.) אויס קראקויא ווירד טעלעגראפיש מיטגעטהיילט, דאס דאזעלבסט איין פריוואטבריעף אנגעקאָממען איזט, וועלכער איבער איין שרעקליכעס אונגליק וועלכעס זיך אין גראָדנאָ (רוסלאנד) ערייגנעט האט בעריכטעט. אים קעללער איינעס הויזעס, אין וועלכעס זיך איינע יידישע שולע בעפינדעט געשאה איינע עקספלאָזיאָן, דורך וועלכע דאס גאנצע הויז זאממט אללען אין דער שולע אנוועזענדען ערוואקסענען אונד קינדערן אין דיא לופט געשפרענגט וואורדע. דיא עקספלאָזיאָן ענטשטאנד דורך אונפאָרזיכטיגען אומגאנג מיט איינעם ליכטע אין דער נעהע דער פולווערפעססער דיא איין אייזענהענדלער אים קעללער האטטע, וועלכער מיט פולווער פערבאָטענען האנדעל טריעב. דער קנאלל וואר זאָ שטארק, דאס דיא פענסטערשייבען דער בענאכבארטען קירכע געשפרונגען זינד. גלייך צו בעגינן דעם אונגליקספאללעס ערשיענען פאָליצייא אונד מיליטער אויף דער אונגליקסשטעטטע, אונד עס וואורדען אויס דעם שוטטע דעם צוזאממענגעשטירצטען הויזעס איינע אנצאהל גאנץ פערשטיממעלטער לייכען זאָוויא פיעלע מענשליכע גליעדמאססען הערפאָרגעצאָגען. דיא צאהל דער פערונגליקטען איזט נאָך ניכט קאָנסטאטירט, וויל ניכט בעקאננט איזט, וויא פיעלע קינדער וועהרענד דער צייט אין דער שולע וואָרען.

*(איינע געפעהרליכע עקסקוציאָן.) דער זאָהן דעם ניישטאדטלער הייטהענדלערס זילבערמאנן גינג אין פערטרעטונג זיינעס פאטערס אונד אין בעגלייטונג דעם עקסעקוטאָרס צו דעם קירשנער יוריש, אום דיא אין דעססען שיינע בעפינדליכע פרוכט פיר איינע אלטע שולד צו עקסעקווירען. קיים וואָרען זיא יעדאָך אין דער שיינע ערשיענען, דער קירשנער, זילבערמאנן ריקווערטס ביים קאָפפע פאקטע אונד מיט איינעם בערייט געהאלטענען ראזירמעססער אין דען האלז שניטט. זילבערמאנן ריס זיך לאָס, טוימעלטע נאָך איניגע שריטטע אויף דיא שטראססע הינויס, אום דאָרט בעוואוסטלאָז צו באָדען צו פאללען. דער עקסעקוטאָר ליעף אום הילפע אונד איין הערבייגעהאָלטער וואגען בעפאָרדערטע זילבערמאנן נאכהויזע וואָ איהם דער ערסטע פערבאנד אנגעלעגט וואורד. דיא וואונדע איזט ניכט אונגעפעהרליך, דאָך איזט האָפפנונג פאָרהאנדען, דאס זילבערמאנן מיט דעם לעבען דאפאָנקאָממט, דא דיא לופטראָהרע ניכט בעשעדיגט איזט. יוריש דער דיעזעס אבשייליכע פערברעכען אויס ראכע געגען זיינען גלייביגער בעגינג, וואורדע דעם געפענגניססע דעם היעזיגען בעצירקסגעריכטעס איינגעליעפערט.

פערצייכניס

איבער דיא פיר אונזערע אונגליקליכען גלויבענסברידער אין רוסלאנד בייא זר׳ עהרוו׳ דעם העררן אָבעררא בבינער נ״י צו פרעסבורג איינגעגאנגענען שפענדען.

XXI.

רעטהע: דורך לאָבל׳ פאָרשטאנד דער איזר׳ געמיינדע 16 גול.

ראגענדאָרף: דורך לאָבל׳ פאָרשטאנד דער איזר׳ געמיינדע 25 גול.

סערעד: דורך זר׳ עהרוו׳ ה׳ ראבבינאטספערוועזער הירש אונד לאָבל׳ פאָרשטאנד 100 גול.

קיצעע: דורך עהרוו׳ ה׳ ראבבינער אבעלעס 10 גול.

פאָן שווערטערן, אונד דיא רעגעלמעסיגע שריטטע פאָן סאָלדאטען נעהאָרט האט. איינע אבטהיילונג פאָן 30 מאנן מיליטער איזט דורך דיא גאססע געקאָממען, אן דערען שפיטצע איין אָפפיציער אונד דער פאָליציימייסטער געוועזען. נאכדעם זיך דאס מיליטער אום דאס גאנצע הויז פאָן ר׳ משה הערומגעשטעללט האט, קלאָפפטע דער פאָליציימייסטער אן דיא טהירע.

„ווער איזט עס, דער זאָ שפעט קלאָפפט?״ פראגטע איינע שטיממע פאָן איננען.

„אים נאמען דעס קאיזערס! אָפפנע דיא טהיר!״

ניעמאנד אין רוסלאנד וואגט עס, זיך דיעזעס בעפעהלע צו ווידערזעטצען. דיא טהירע איזט אויך גלייך געאָפפנעט אונד דער פאָליציימייסטער גינג מיט דעם אָפפיציר אונד 10 מאנן אין דאס הויז.

„וואָ איזט דיין הערר? (פראגטע דער פאָליציימייסטער) דאס דיענסטמעדכען וועלכע דיא טהיר געאָפפנעט האט, אונד דיא צום טאָד ערשראָקען געוועזען איזט.

„ער שלאפט יעטצט, זאָלל איך איהן וועקען?״

„ניין! געה מיט אונס, אונד צייגע אונס דען וועג!״

ציטטערנד האט דאס מעדכען דעם בעפעהלע געהאָרכט, אונד זיא אין דאס שלאפצימער געפיהרט.

אין דעם איינפאך, אבער זעהר בעקוועם איינגעריכטעטען שלאפצימער זינד אין צוויא בעטטען ר׳ משה אונד זיינע פרויא, אונד צווישען איהנען אין איינעם קליינען בעטכען איהר איינציגעס קינד אים שלאפע געלעגען זיא האבען רוהיג וויא דיא גערעכטע געשלאפען, דיא דאס שלעכטע געוויססען ניכט דריקט איינען אויגענבליק זינד דיא איינגעטרעטענען אויף דער שוועללע שטעהען געבליעבען, זיא האבען עס ניכט געוואגט דיעזען היילינגען שלאף צו שטאָרען. אבער דאנן גינג דער פאָליציימייסטער צו ר׳ משה׳ס בעטט, אונד ריטטעלטע איהן אויף.

„וואס גיבט עס?״ ריעף ר׳ משה פערוואונדערט, אלס ער דען פאָליציימייסטער אונד דאס מיליטער אין זיינעם צימער געזעהען האט:

„שטעה אויף! וויר האבען אין דיינעם הויזע אים נאמען דעס קאיזערס איינע אונטערזוכונג צו האלטען.״

„איינע אונטערזוכונג אין מיינעם הויזע, אונד בייא נאכט! אום וואס האנדעלט עס זיך?״ פראגטע ר׳ משה נאָך מעהר פערוואונדערט.

„פראגע ניכט פיעל אונד קאָממ! דוא ווייסט עס באלד ערפאהרען עלענדער פעררעטער.״

ר׳ משה איזט ערשראָקען! ער האט זיך צוואר פאָלקאָממען אונשולדיג געפיהלט, אבער דאס איינע וואָרט „פעררעטהער״ פאָן מונדע איינעס בעאמטען צו הערען, איזט אין רוסלאנד בייגאהע זאָ פיעל, אלס איין טאָדעסאורטהייל.

„אום גאָטטעס וויללען, (ריעף ר׳ משה פאָללער אנגסט) וויא קאָממען זיא דאצו מיך דיעזען נאמען צו נעננען? איך בין איין טרייער אונטערטהאן דעס קאיזערס, אונד אין מיינעם הויזע איזט ניכט דא, וואס ניכט איין יעדער מענש זעהען קאָננטע.״

„שפרעך ניכט פיעל, זאָנדערן קאָממ! (אנטוואָרטעטע דער פאָליציימייסטער שטרענג) אָדער זאָלל איך דען שאנדארמען בעפעהלען, דאס זיא דיך אויס דעם בעטטע שלעפפען?״

ציטטערנד אם גאנצעם לייבע איזט ר׳ משה אויפגעשטאנדען אונד האט, דיא נאָטהווענדיגסטען קליידער אום זיך גענאָממען דורך דאס לויטע געשפרעך איזט אויך זיינע פרויא אונד זיין קינד אויפגעוועקט וואָרדען, דיא פרויא האט איינע צייט לאנג פערווירט אונד ערשטוינט הערומגעזעהען. זיא האט ניכט בעגרייפען קאָננען, וואס דאס אללעס צו בעדייטען האט. „וואס נעהמט היער פאָר? (ריעף דיא פערוואונדערטע) זיא זינד היער אין אונזערעם שלאפצימער הערר פאָליציימייסטער, אונד אויך מיליטער איזט דא! טרייעמע איך, אָדער וואכע איך?״

מיט ווענינגען הארטען וואָרטען האט איהר דער פאָליציימייסטער דען צוועק זיינעס בעזוכעס מיטגעטהיילט. דיא ארמע פרויא איזט אין בישטערעס וועהקלאגען אויסגעבראָכען, אונד אויך דאס קינד האט גאנץ ערשראָקען צו וויינען אנגעפאנגען. דיא אונגליקליכע פרויא האט עס אויס דער וויגע הערויסגענאָממען, אונד האט זיך מיט איהם דעם פאָליציימייסטער צו פיסען געוואָרפען.

„אך! האבען זיא מיטלייד מיט אונס! (יאממערטע זיא) זיא קעננען אונס שאָן זאָ לאנגע, אונד זיא מיססען עס אויך וויססען, דאס וויר עהרליכע אונד רוהיגע לייטע זינד.״

אבער דער פאָליציימייסטער קיממערטע זיך ניכט אום דאס ביטטען דער ארמען פרויא. ער גאב דען סאָלדאטען איינען ווינק; דיעזע האבען ר׳ משה אומרינגט אונד איהם זאָ הינויסגעפיהרט. אויך דער פאָליציימייסטער גינג מיט אונד האט נור 3 סאָלדאטען אין דעם צימער צוריקגעלאססען, אום דיא פרויא אונד דאס קינד צו בעוואכען.

דער פאָליציימייסטער אונד דער אָפפיציער האבען דאס גאנצע הויז דורכגעזוכט, אבער ניכטס געפונדען. זיא זינד דאנן אין ר׳ משה שטיינפעלדס געוואָלב געגאנגען, האבען יעדען קאסטען געאָפפנעט אונד יעדעס שטיקכען פאפיער דורכגעזעהען, אבער דא האבען זיא ניכטס פערדעכטיגעס ענטדעקט, צולעטצט איזט נור נאָך דיא אייזערנע קאססע צום דורכזוכען געבליעבען. ר׳ משה שטיינפעלד איזט גאנץ רוהיג אונד זיכער געוואָרדען. — „דיא געפאהר איזט ב״ה איבערשטאנדען,״ דאכטע ער זיך, וויל ער גאנץ גענויא וואוסטע, דאס אין דער קאססע נור געלד אונד וויכטיגע געשעפטספאפיערע ליעגען. אן דאס קאָווערט, דאס איהם יוסף קליין גאב, האט ער גאנץ פערגעססען.

„אָפפנע דיא קאססע!״ בעפאהל איהם דער פאָליציימייסטער אונד ר׳ משה שטיינפעלד האט עס גאנץ קאלט געטהאן.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

דאס בלוט פֿאָן מאָהאממעדאנערן פֿיר איהרע רעליגיאָזע צוועקע בענאָטהיגען. אלזאָ דען כריסטען ווירד דאָרט אין אזיען מיט דערזעלבען מינצע געצאהלט, וויא בייא אונס היער דעם יודען. — עס גיבט דאָך איינע פֿערגעלטונג!

* (איין בעריכט אויס טיסא-עסלאר.) דאס בעריהמטעסטע דיעזעס בעריהמטען אָרטעס איזט געגענווערטיג דיא סינאגאָגע. פֿאָן וויט אונד ברייט פילגערן זיא אָהנע אונטערשיעד דער רעליגיאָן אונד דעם ראנגעס היעהער. וויר טרעפֿפֿען קאטהאָלישע גייסטליכע, דאמען, אָפֿפֿיציערע, אבגעאָרדנעטע, צייטונגסשרייבער אונד אנדערע — נור יודען לאססען זיך אין ווייטעם אומקרייזע אום דיא סינאגאָגע ניכט בליקען. דיא פֿראָממען פילגער זינקען אויף דער שוועללע אין דיא קניע אונד דריקען איהר אנטליטץ אנדאכטספֿאָלל אנ'ס שלאָס. נאכדעם זיא זיך ערהאָבען, מאכען זיא זייפֿצענד דיא בעמערקונג: „איך זעהע ניכטס." איין פֿאָן פֿערנע שטעהענדער עסלארער איינוואָהנער ערקלערט, דאס דיעזע פֿראָממס אין דיא קניע זינקענדען פילגער זיך איבערצייגען וואָללען, אָב מאָריץ שארף דורכ'ס שליססעללאָך דיא ערמאָרדונג עסטהער שאָלימאָשי'ס בעאָבאכטען קאָננטע. — איבער דען פֿערפֿאלל דער סינאגאָגע שרייבט דער בעריכטערשטאטטער פֿאָלגענדעס: אם 25. יולי פֿייערטען דיא נאָך דאהיימגעבליעבענען טיסא-עסלארער יודען, גלייך אללען אנדערען יודען, דיא יאהרעסווענדע דער צערשטאָרונג יערוזאלעמ'ס תשעה באב. דיא סינאגאָגע וואר דאמאלס נאָך אין פֿערהעלטניסמעסיג גוטעם צושטאנדע. אם נאכמיטטאג דעסזעלבען טאגעס בעזוכטען צווייא יונגע רייכסטאגסאבגעאָרדנעטע דיא סינאגאָגע אונד בליעבען דאָרט לענגער אלס איינע שטונדע אלליין. אם נעכסטען טאגע זוכטען דיא ביידען הערדען מיט איינער גראָסערען געזעללשאפֿט דאס בעטהויז אבערמאלס אויף. מאן ווייס ניכט, וואס זאָ לאנגע דיא הערדען דאָרט געמאכט האבען. עס וואר קיין יודע אונטער איהנען. אם נעכסטען טאגע, דעם זאָגענאננטען שבת נחמה קאמען דיא עסלארער יודען, דיא זייט דעם פֿאָרהעריגען דיענסטאג ניכט דאָרט וואָרען, אין דיא סינאגאָגע אונד פֿאנדען זיא צערשטאָרט, ענטווייהט אונד געשענדעט. דיא ספר תורה, דיעזער אללערהייליגסטע שאטץ דעם טעמפעלס לאג ר"ל געאָפֿפֿנעט אונד מיט קאָטה בעזודעלט אויף דער ערדע. מאן ווירד לייכט בעגרייפֿען, וועלכער שרעקען דיא יודען ערגריפֿף, אלס זיא דאס ספר תורה ענטווייהט אם פֿוסבאָדען ליעגענד פֿאנדען. דאס מאנטעל אונד דיא מפה דער תורה, דאס פרוכת פֿאָם ארן הקדש אונד דיא ווייסע אלטארדעקע וואָרען פֿערשוואונדען. אין איהרער ערביטטערונג שטירצטען דיא יודען זעלבסט דיא נאָך שטעהענגעבליעבענען בעטשטיהלע אום, האָבען דיא תורה אויף אונד פֿערליעסען דיא סינאגאָגע, דיא זיא זייטהער ניכט וויעדער בעטרעטען האבען. טראָטצדעם איזט דיא סינאגאָגע ניכט פֿערלאססען, אללטעגליך זוכען זיא זעהר פֿיעלע אויף, נור דאס דיעזע דאָרט קוים בעטען דירפֿטען. דיא היעזיגען יודען שיינען איבריגענס געגען דען געריכטסהאָף מיסטרויען צו העגען. זאָ קלאגטע מיר איינער, דיא פֿאָראונטערזוכונג זייא איינזייטיג אונד אונגערעכט געפֿיהרט וואָרדען אונד וואס וועהרענד דערזעלבען פֿאָללצאָגען וואָרדען, זייא דורך הונדערט פֿערהאנדלונגען ניכט גוט צו מאכען. — איבער יאנקעל שמילאָוויטש, דער דען לייכענשמוגגעל איינגעשטאנדען האט, ווירד פֿאָלגענדעס ערצעהלט: שמילאָוויטש שפאציערטע פֿרייא אומהער. דיעזער מענש וואורדע פֿאָן אללען געהעטשעלט אונד געליעבקאָזט. דער ערצעהלער זאה זעלבסט, וויא דער פֿפֿאררער זיך מיט איהם אין איין געשפּרעך פֿערטיעפֿטע אונד איהם ציגארען פֿערעהרטע. ווענן ער צו עססען פֿערלאנגטע, איילטע דער ריכטער זעלבסט, אום איהן צו בעדיענען. מאן גינג מיט איהם אייסערסט צופֿאָרקאָממענד אום אונד דיא הערדען טיטולירטען איהן שטעטס „ליעבער שמילאָוויטש באטשי." שמילאָוויטש מיסטע אבער אויך פֿאָן דער וויכטיגקייט זיינער פּערזאָן דורכדרונגען זיין, דענן ער בעהאנדעלטע אללעס נור פֿאָן אָבען הערראב, טאדעלטע שפּייזען, טאבאק אונד ציגאררען, דיא מאן איהם גערייכט, מאכטע זיך איבערהיפּט זאָ ברייט אלס מאָגליך. דיעזער שטרעפֿלינג גינג אויך אין טיסא-לאָק פֿרייא אים האָפֿע דעם ריכטערס אומהער אונד האט פֿאָן דער קיכע דעם ריכטערס געגעססען, וועהרענד מארטין גראָס אין דער היגערשטייגע דעם שטוהלריכטערס פֿיעראונדצוואנציג שטונדען לאנג איינגעשפּערט וואר. דיעזער מארטין גראָס איזט איין עסלארער יידישער לאנדמאנן, דער בלאָס אונגאריש שפּריכט, ער איזט בעשולדיגט, דיא פֿאלשע לייכע אן שמילאָוויטש איבערגעבען צו האבען. ער קלאָפֿפֿטע פֿאָרטווערענד אן דיא קעללערטהירע אונד באט אין הערצצערייסענדער וויזע, מאן מאָגע איהן נור איינען אויגענבליק פֿרישע לופֿט שאָפֿפֿען לאססען. „דאס דוא דאָרט בערסטען ווירדעסט, יודישער הונד", אנטוואָרטעטע איהם איין פֿאנדור נאמענס רויקא. שפּעטער פֿלעהטע דער איינגעשפּערטע אום איינגע טראָפּפֿען וואססער, וואָרויף איהם רויקא צוריעף: „דוא האסט בלוט געזאָפֿפֿען, הונד, מאגסט יעטצט אן דורסט קרעפּירען!" גראָס בעגאנן היערויף אין אונפֿערפֿעלשטעם אונגאריש, וויא עס איין טשיקאָש ניכט בעססער פֿערשטעהט, צו פֿלוכען, זאָ דאס דיא הערדען אללע צו זיינער בעשוויכטיגונג הערביישטירמטען. אויך דיא פֿרויא דיעזעס מארטין גראָס וואורדע פֿערהאָרט; אלס מאן זיא ענטליעס, ריעף אָנאָדי דעם אונטערזוכונגסריכטער צו: „מיט דיעזער יידין העטטע מאן אין אנדערער וויזע פֿערפֿאהרען זאָללען." דיא פֿרויא, דיא עבענפֿאללס נור אונגאריש שפּריכט, ריעף איהם צור אנטוואָרט צו: „זיא זינד יא נור דארום זאָ וויטהענד, וויל זיא דאס געטריידע צאהלען מוסטען, וועלכעס מיין מאנן איהנען געבאָרגט." דעסהאלב וואורדע דיא פֿרויא דאנן אויף דרייא טאגע איינגעשפּערט. — דיא אנגעלעגענהייט דער לייכענשויא אונד סעקציאָנספּראָטאָקאָללע איזט ענדליך ערלעדיגט. דיא אויף דיא דאדאער לייכענשויא בעציגליכען פּראָטאָקאָללע וואורדען היטע נאכמיטטאגט אין לעגאליזירטען קאָפּיען דעם פֿערטהיידיגער, ד"ר היימאנן, איינגעהענדיגט. דיא פּראָטאָקאָללע ענטהאלטען וועניגעס, וואס ניכט שאָן אין דיא אָפֿפֿענטליכקייט געלאנגט ווערע. דאס ערסטע פּראָטאָקאָלל ענטהאלט איינצעלהייטען איבער דען דאדאער לייכענפֿונד אונד דיא אגנאָסצירונגספֿערזוכע פֿאָן דאדא אונד טיסא-עסלאר. בייא דער לייכענשוי וואורדען 20 פערזאָנען פֿערהאָרט. פֿאָן דענען יעדאָך נור פֿינף דיא לייכע אלס יענע עסטהער שאָלימאָשי'ס ערקאננטען. דיא אויסזאגען דיעזער פֿינף פערזאָנען וואָרען יעדאָך אייסערסט אונבעשטיממט. דער אינהאלט דעם אם 19. יוני נאכמיטטאגס 5 אוהר אויפֿגענאָממענען סעקציאָנספּראָטאָקאָללס איזט אין קורצעם פֿאָלגענדער: „אייסערע אונטערזוכונג: איינע מיטטעלגראָסע, גוטגענעהרטע פֿרויענלייכע. קאָרפּערהאָהע 144 צענטימעטער. דיא הויט איזט בלאס, אם ריקען בעפֿינדען זיך לייכענפֿלעקען, דיא האארע זינד פֿאָן אללען קאָרפּערטהיילען אבראזירט. שעדעלאומפֿאנג 52 צענטימעטער. דאס איינע איזט ברוינליך, דיא פּופּיללען זינד ערווייטערט. דאס לינקע אויגע איזט געאָפֿפֿנעט, דאס רעכטע געשלאָססען, דאס געזיכט איזט איינגעפֿאללען. אם נאזענפֿיגעל בעפֿינדעט זיך נאָך דער קנאָרפּעל.

פֿאָלליעטאָן.

איינען שריטט פֿאָם גאלגען.

(4-טע פֿאָרטזעטצונג.)

„דאס איזט רעכט פֿאָן דיר, וואסילי פעטראָוויטש! (זאגטע דער פֿאָליציימייסטער) אונד צור בעלאָהנונג, דאס דוא דיך פֿאָן דיעזעם יודען ניכט בעשטעכען ליעססעסט, קאננסט דוא צו מאָשקא אינ'ס ווירטהסהויז געהען, אונד דיך דאָרט זאטט טרינקען; איך ווערדע עס בעצאהלען."

„איך דאנקע איהנען דאפֿיר." ריעף דער שאנדארם אונד גינג הינויס.

קוים איזט דער פֿאָליציימייסטער מיט קליין אלליין אין דער שטובע געבליעבען, אלס ער פֿאָן זיינעם שטוהל אויפֿשפּראנג אונד וויא וויטהענד ריעף:

„זאָ איוואן וואראנצאָף אָדער יוסף לייבאָוויטש, וויא דוא פֿריהער געהייסען האסט, אָדער יוסף קליין, וויא דוא יעטצט הייסט! דוא האסט דען שאנדארם בעשטעכען וואָללען, דאס ער דיך וועגגעהען לאססען זאָלל! דוא גלויבסט דאס דוא מיך בעטריגען קאננסט? וואָהין האסט דוא געהען וואָללען?"

„הערר פֿאָליציימייסטער! (אנטוואָרטעטע קליין נאָך איינעם קליינען בעזיננען) איך האבע דיא פּאפּיערע נאָך ניכט אן שטיינפֿעלד געגעבען, איך וואָללטע זיא איהם, אלס איך פֿאָן דעם שאנדארם וועגגעהען וואָללטע, ברינגען."

„דוא האסט דיא פּאפּיערע נאָך ניכט איבערגעבען? (פֿראגטע דער פֿאָליציימייסטער) ווארום ניכט? דוא ווארסט יא איינע פֿאָללע שטונדע בייא איהם! גלויבסט דוא, דאס איך עס ניכט ווייס?"

„עס וואָרען פֿרעמדע לייטע צוגעגען, האבע איך עס ניכט טהון קאָננען."

„דוא ליגנער! (ריעף דער פֿאָליציימייסטער וויטהענד) וואָהער האסט דוא דענן דיא 10 רובעל געהאבט, דיא דוא דעם סאָלדאטען האסט געבען וואָללען? ווארום האסט דוא איהן בעשטעכען וואָללען? דער אלטע פֿערשטאָקטע יודע שטעקט נאָך אין דיר; עס טהוט דיר יעטצט לייד, דאס דוא אן שטיינפֿעלד דיא פּאפּיערע געגעבען האסט, דוא האסט זיא וויעדער צוריקנעהמען וואָללען, אבער וועהע דיר! איך ווערדע דיך פֿערניכטען! דיך יוסף לייבאָוויטש, דער זיך פֿאָר 2 יאהרען געטויפֿט האט, אונד דאנן אונטער דעם נאמען איוואן וואראנצאָף גייסטליכער אין דעם קלאָסטער לווראבאַיסקא אין קיעוו געוועזען, אונד צולעטצט אויס דעם קלאָסטער וועגגעלויפֿען איזט. דוא ביזט דאנן אין מיינע הענדע געפֿאללען, איך האבע דיך גלייך ערקאננט. דוא ווייסט, וואס פֿיר איינע שטראַפֿע דיך ערוואַרטעט האט. איך האבע דיך פֿערשאָנען וואָללען, ווענן דוא מיינען אויפֿטראג בייא שטיינפֿעלד אויסריכטען מאָכטעסט. אבער דוא ווילסט מיך יעטצט בעטריגען! דוא זאָללסט דיינע פֿאָללע שטראָפֿע ערהאלטען! דוא ווירסט דיא זאָננע ניכט מעהר זעהען, דוא ווירסט אים געפֿענגניססע פֿערפֿוילען!"

דער פֿאָליציימייסטער איזט פֿייערראָטה פֿאָר אויפֿרעגונג געוועזען, אבער קליין איזט קאלט אונד רוהיג געבליעבען, נור זיין געזיכט איזט שרעקליך בלאס געוואָרדען. ער האט ערקאננט, דאס ער נון פֿערלאָרען איזט.

„הערר פֿאָליציימייסטער! (זאגטע ער) עס איזט וואהר, איך בין דער יוסף לייבאָוויטש, דער אין איינעם אונגליקליכען אויגענבליק דעם פֿערריקטווינס, דיא שרעקליכע זינדע בעגאנגען האט, פֿאָם אללמעכטיגען גאָטט זיינער פֿאָטער אבצופֿאללען. עס איזט וואהר, איך בין דער גייסטליכע איוואן וואראנצאָף געוועזען, דער אויס דעם קלאָסטער וועגגעלויפֿען איזט, וויל ער איינגעזעהען האט, וויא שווער ער געזינדיגט האט. איך בין יעטצט וויעדער יודע, איך בין עס, אונד ווערדע עס ביז צום לעטצטען אויגענבליק מיינעס לעבענס בלייבען! איבער איינעס וויינע איך, איינעס מאכט מיך נאָך אונגליקליכער —, דאס איך מיך האבע פֿאָן איהנען פֿערלייטען לאססען, איינע גרובע פֿיר שטיינפֿעלד צו גראבען; אבער גאָטט איזט איין ריכטער! ער ווירד עס מאכען, דאס שטיינפֿעלדס אונשולד, אונד איהרע שולד זאָ קלאר, וויא דיא זאָננע, אן דען טאג קאָממען ווירד, אין דיא גרובע, דיא זיא מיט מיינען הענדען געגראבען האבען, ווערדען זיא זעלבער פֿאללען!"

„שווייג דוא הונד! (שריע דער פֿאָליציימייסטער) פֿאָרט מיט דיר! וואסילי פעטראָוויטש קאָמם העריין."

דער שאנדארם איזט וויעדער אין דאס צימער הינייגעקאָממען, ער וו[illegible]טרונקען.

„וואסילי! (ריעף דער פֿאָליציימייסטער אויף יוסף קליין ווייזענד) פֿיהרע דיעזען הונד אין דאס פֿינסטערסטע לאָך דעם געפֿענגניססעס, לעגע איהן אין קעטטען, געבע איהם נור וואססער אונד בראָד, שלאגע איהן זאָ לאנגע דוא ווילסט, אונד ווענן ער קרעפּירט, זאָ ווערדע איך דיך אויך ניכט פֿראגען, וויעזאָ ער געשטאָרבען איזט!"

„זעהר גוט," ריעף דער בעטרונקענע, אינדעם ער קליין מיט געוואלט אנגעפֿאסט אונד צור טהיר געשלעפּט האט. קליין האט אללעס מיט זיך געשעהען לאססען, אבער בייא דער טהיר האט ער זיך פֿאָם שאנדארם לאָסגעריססען, ער האט זיך צום פֿאָליציימייסטער צוריקגעווענדעט אונד שריע מיט איינער שטיממע, פֿאָר דער דיא ווענדע געציטטערט האבען אונד זיינע אויגען וויא איין פֿייער פֿלאממטען:

„גאָטט ישראל'ס ווירד ריכטען! הארע ישראל! דער עוויגע, אונזער גאָטט, איזט איין איינציגער גאָטט!"

דער שאנדארם בראכטע איהן מיט פֿיעלער מיהע אויס דעם צימער.

— — — — — — — — — — — — — — —

עס איזט 2 אוהר געוועזען אין דערזעלבען נאכט אונד אללעס אין ר' משה שטיינפֿעלדס הויז האט געשלאָפֿען, אלס מאן פּלאָטצליך אין דער רוהיגען נאכט דאס קלינגען